

Academician Mugur Isărescu

Guvernatorul Băncii Naționale a României

Discurs de recepție

Petrolul și leul ca surse ale modernizării României

Destinul unei paralele

Stimate domnule Președinte al Senatului,

Stimate domnule Rector,

Stimată doamnă Decan,

Onorați membri ai Comisiei de Laudatio,

Stimați senatori ai UPG,

Stimați membri ai Consiliului de Administrație ai Băncii Naționale a României,

Dragi invitați,

Este o deosebită onoare pentru mine să primesc titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității Petrol-Gaze din Ploiești. Știu că devin membru al unei comunități academice respectate și cu o tradiție remarcabilă. Când spun aceasta mă gândesc inclusiv la amintirile studenției când, cu febrilitatea vârstei, mergeam la evenimentele organizate în toate universitățile bucureștene. Destul de des ne insinuiam pe culoarele unei clădirii care continua să păstreze, într-un colț, denumirea Institutului de Petrol și Gaze (I.P.G.), înființat în 1948.

Azi sunt la Universitatea de Petrol-Gaze, continuatoarea inspirată a tradiției învățământului dedicat unei industrii reprezentative în România, situată în capitala incontestabilă a petrolului românesc, municipiul Ploiești.

De aceea doresc să aduc un omagiu cadrelor didactice care au creat în peste șapte decenii o cetate a învățământului tehnic, și nu numai, cunoscută și recunoscută pentru creativitatea tehnică și tehnologică în întreaga lume, care a produs specialiști de înalt profesionalism în industria petrolului.

Vă felicit pe Dumneavoastră, actuala conducere a Universității de Petrol-Gaze din Ploiești, că țineți vie flacăra pasiunii pentru pregătirea în ramura cu cea mai spectaculoasă tradiție din istoria economiei României.

Vă mulțumesc pentru acordarea acestui titlu și pentru că mi-ați oferit astfel ocazia de a susține o disertație în fața unei audiențe atât de distinse și într-o universitate animată de un autentic spirit academic.

Mărturisesc că odată cu aflarea veștii că v-ați gândit să devin membru al comunității dumneavoastră academice am reflectat la ceea ce unește universurile noastre de preocupări. Sub cupola acestei Aule trebuie să remarc că aceia care s-au ocupat de cele mai semnificative resurse al modernizării României, leul și petrolul, aveau profesiile noastre: a mea de finanțist, a dumneavoastră de ingineri petroliști, cărora vi s-au alăturat mai recent și economiști.

De aceea am ales să abordez în fața dumneavoastră această temă pentru că acestea au avut episoade-cheie în structurarea industrială și comercială a economiei țării noastre. Din motive de timp și spațiu mă voi limita la evocarea paralelei dintre petrol și leu și a destinului lor până la Al Doilea Război Mondial.

Cel mai emoționant episod al legăturii dintre petrol și leu este prezența inspiratorului proiectului primei rafinării din lume, Theodor Mehedințeanu, în Consiliul de Administrație care a funcționat de la înființarea Băncii Naționale a României, în 1880.

Încep prin redarea unei imagini care să vă ofere o perspectivă de ansamblu asupra densității de fapte și semnificații din primii 100 de ani de istorie a petrolului și leului românesc (Anexa 1).

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, societatea românească se afla sub semnul urgenței modernizării economice. Petrolul și leul au reprezentat două elemente esențiale pentru derularea acestui proces complex, conferind substanță dezvoltării durabile a economiei reale și, respectiv, a sistemului monetar și financiar al țării. Între evoluția petrolului și cea a leului poate fi întrevăzută o paralelă istorică, care nu exclude însă conexiuni uneori surprinzătoare. Fără a devoala de pe acum amănuntele concrete pe care le voi prezenta pe parcursul disertației, țin să pun în evidență o realitate istorică: forța leului a stat multă vreme sub semnul acoperirii nu doar cu aur monetar, ci și cu aur negru, dată fiind importanța exporturilor românești de produse petroliere.

1. Perioada 1850-1900: început de drum pentru petrol și moneda națională

1.1. Anii '50 ai secolului al XIX-lea: primii pași

Începuturile industriei petroliere se suprapun celor ale sistemului monetar românesc, fapt relevant din perspectiva înțelegerii potențialului de modernitate pe care românii au știut să-l activeze în acord cu tendințele timpului.

Așa se face că, în istoria globală a petrolului, România marchează foarte devreme câteva premiere semnificative, toate legate de anul 1857.

Se poate spune că statistica producției mondiale de țiței a fost inaugurată de România, care figurează în aceasta ca singura țară din lume care producea țiței în 1857. Producția din acel an a fost de 275 tone (1977 barili). Abia peste doi ani, în 1859, americanul Edwin Drake, cu o instalație hibridă de foraj, acționată manual și

mecanic, reușea să dea de petrol în apropierea orașului Titusville din Pennsylvania, moment considerat începutul epocii moderne în exploatarea „aurului negru”.

Prima rafinărie de petrol din lume a fost construită la marginea orașului Ploiești, în apropierea localității Râfov, de către frații Theodor și Marin Mehedințeanu. În decembrie 1856 a fost demarată construcția acesteia, numită „Lumina”. Această rafinărie a obținut, în baza unui contract încheiat în octombrie 1856 între Theodor Mehedințeanu și primăria Bucureștiului, dreptul exclusiv de a aproviziona iluminatul Capitalei cu petrol lampant. Astfel, în aprilie 1857, prin înlocuirea uleiului de rapiță cu produsele furnizate de rafinăria menționată, Bucureștiul a devenit cel dintâi oraș din lume iluminat în întregime cu țigăi distilate. Procedeele acestea să fie utilizate un an mai târziu la Iași, iar în 1859 la Viena.

Între reformele care au pus bazele statului național român modern s-a aflat și proiectul emiterii monedei naționale. În vremea domniei lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866) s-au derulat primele încercări de înlăptuire a acestui deziderat. În 1859 s-au efectat demersuri în sensul emiterii unei monede naționale care urma să poarte denumirea de romanat. Se presupune că Ioan Heliade Rădulescu a fost cel care a propus această denumire. Romanatul urma să fie echivalent cu francul francez și să aibă ca submultiplii decima (banul), valorând 1/10 dintr-un romanat, și centima (bănișorul) valorând 1/100 dintr-un romanat.

Această tentativă a eșuat, aceeași soartă având o încercare similară derulată în 1860, când Victor Place, consulul Franței la Iași, a încheiat contractul unui împrumut extern pentru emiterea *românului* ca monedă națională, urmând să fie bătute următoarele piese: din aur – 20 români, din argint – ½, 1, 2 și 5 români, din bronz – 1, 2, 5 și 10 centime de români. Autorul schițelor, care nu aveau să se materializeze în monede efective, a fost numismatul francez Adrien de Longpérier de la Cabinetul de Medalii al Bibliotecii Naționale din Paris. Denumirea de *român* a stârnit polemici aprinse, iar

printre cei care s-au pronunțat împotriva adoptării acesteia s-a aflat și Ion Heliade Rădulescu, care s-a exprimat astfel: „auzul românului nu suferă să se zică: s-a dat o sută de români (ca o sută de franci) pe un bou”.

1.2. Adoptarea în paralel a legislației relevante pentru industria petrolului și pentru sistemul monetar

Se poate vorbi despre o adevărată cursă a reglementării industriilor petrolieră și bancară menită să susțină întărirea statului român modern.

Legea Minelor din 1895 a fost prima lege minieră din România. Inițiată de către politicianul conservator Petre P. Carp, această lege a instaurat un cadru atractiv pentru investițiile străine directe în sectorul petrolier românesc, favorizând extinderea substanțială a activității acestuia. Legea a instituit pentru petrol, spre deosebire de alte resurse ale subsolului, precum aur ori cărbune, un regim mai favorabil investitorilor, având un caracter stimulativ: subsolul petrolifer a fost lăsat la dispoziția proprietarului suprafeței, care putea dispune de acesta fără vreo imixtiune a statului. Intrările de capital extern au fost masive în această ramură și pentru faptul că atunci, la confluența secolelor al XIX-lea și al XX-lea, s-a produs creșterea la nivel mondial a importanței petrolului, datorită invenției motoarelor cu explozie.

Evoluția producției de petrol

Sursa: INS – „România – un secol de istorie (date statistice)”, 2018

Ceea ce a constituit Legea Minelor din 1895 pentru industria petrolului a însemnat pentru leu Legea pentru înființarea noului sistem monetar și fabricarea monedelor naționale, votată la 29 martie 1867 și promulgată la 14 aprilie 1867. Noul sistem monetar a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1868, Ion C. Brătianu fiind inițiatorul și principalul susținător al legii. Cu un an înainte, ocuparea tronului de către principele Carol I redeschisese problema monetară a României – în iunie 1866 a fost adoptată Constituția, care prevedea la art. 93 că: „El (domnul) are dreptul de a bate monedă, conform unei legi speciale”.

Prin legea din 1867, s-a pus capăt haosului monetar și s-a afirmat puternic suveranitatea Principatelor Române. Deoarece constituirea sistemului monetar modern al țării exprima un important act de suveranitate, în înlăptuirea sa au trebuit învinse rezervele manifestate de Imperiul Otoman, care inițial a contestat dreptul României de a bate monedă.

În anul 1867 au fost confecționate de către două fabrici din Birmingham – Watt and Co și Heaton – doar monedele de aramă de 1 ban, 2 bani, 5 bani, 10 bani și 50 de bani. Abia în 1870 s-au bătut prima monedă de argint de 1 leu și cea de aur de 20 lei.

S-a stabilit ca leul, unitatea monetară a României, să fie echivalent cu 5 g de argint cu titlul 835‰ și 0,3226 g aur cu titlul 900 ‰. Banul a devenit diviziunea leului, 100 de bani reprezentând echivalentul unui leu. Legea stipula ca monedele să poarte pe o parte armele țării, iar pe cealaltă valoarea lor și anul baterii. Leul a început să faciliteze efectuarea tranzacțiilor comerciale interne prin intermediul monedelor de aramă, în timp ce operațiunile de comerț exterior erau derulate cu monede străine: napoleonul francez, lira otomană, galbenul austriac, galbenul german etc.

Sistemul monetar românesc urma modelul Uniunii Monetare Latine, răspundea nevoilor economice și fiscale ale țării și reprezenta un pas decisiv către înființarea unei bănci naționale. Prin opțiunea pentru Uniunea Monetară Latină, leul a fost puternic legat de francul francez, aceasta reprezentând forma de încadrare a monedei românești în familia bună a monedelor europene.

Întrucât guvernul avea nevoie de resurse financiare pentru susținerea Războiului de Independență, au fost emise de Ministerul Finanțelor primele bilete ipotecare, în valoare de 30 milioane lei, în baza Legii din 12 iunie 1877. Aceste bilete ipotecare au fost tipărite la Banca Franței, sub supravegherea lui Emil Costinescu, înlocuit ulterior de Eugeniu Carada.

Pe lângă sprijinul asigurat pieței și finanțelor publice, biletele ipotecare au pregătit populația pentru apariția bancnotelor – legea biletelor ipotecare prevedea că „guvernul va fi dator să elaboreze un proiect de lege pentru înființarea unei bănci de scont și circulațiune, pe care-l va supune corpurilor legiuitoare la cea mai apropiată sesiune”.

Tabel. Bănci centrale înființate înainte de anul 1900

	Anul	Denumirea băncii centrale
1	1668	Banca Regală Suedeză
2	1694	Banca Angliei
3	1800	Banca Franței
4	1811	Banca Finlandei ¹⁾
5	1814	Banca Țărilor de Jos ²⁾
6	1816	Banca Națională a Austriei
7	1816	Banca Norvegiei ³⁾
8	1818	Banca Națională a Danemarcei
9	1828	Banca Antilelor Olandeze
10	1828	Banca Indoneziei ⁴⁾
11	1846	Banca Portugaliei
12	1850	Banca Națională a Belgiei
13	1874	Banca Spaniei
14	1876	Reichsbank (Banca Germaniei)
15	1879	Banca Națională a Bulgariei
16	1880	Banca Națională a României
17	1882	Banca Japoniei
18	1883	Banca Națională a Serbiei
19	1893	Banca Italiei

1) La acel moment, provincie a Suediei; 2) La acel moment Olanda și Belgia;

3) La acel moment, provincie a Suediei; 4) La acel moment, colonie a Olandei

Notă: Cronologie întocmită de autor pornind de la un tabel construit de Capie și alții (1994), dar fără a apela la alte criterii în afara celui strict temporal.

Sursa: Capie, F., Goodhart, Ch., Schnadt, N. – *The Development of Central Banking*, London, 1994.

În primăvara anului 1880, clasa politică românească, punând interesul național mai presus de orice alte considerente, a reușit să ajungă la un consens în privința înființării băncii de emisiune, a șaisprezecea din lume din perspectivă strict cronologică. La 17/29 aprilie 1880 a fost publicată în Monitorul Oficial „Legea pentru înființarea unei bănci de scont și circulațiune”, actul normativ prin care a luat naștere această instituție, Banca Națională a României care a primit dreptul exclusiv de a emite bilete de bancă la purtător. Operațiunile băncii centrale prevăzute în legea de înființare erau: a sconta sau cumpăra polițe, bilete la ordin sau alte efecte, având ca obiect operațiuni de comerț, în limitele ce se vor hotărî de Statute; a sconta bonuri de tezaur până la concurența a 20 la sută din capitalul vărsat; a face comerțul metalelor de aur și de argint; a se însărcina cu încasarea efectelor ce-i vor fi încredințate de particulari sau de diferite stabilimente; a face avansuri de fonduri pe bucăți sau pe emane de aur ori de argint; a primi sume în cont curent și în depozit, titluri, metale prețioase și monede de aur și de argint; a sconta sau a face avansuri pe recipise și warrante eliberate conform legii docurilor; a face avansuri în cont curent sau a face avansuri pe termene scurte, pe depozite de efecte publice naționale sau înscrisuri funciare sau alte valori garantate de stat, în limitele și în condițiile fixate periodic de către administrație, împreună cu consiliul de cenzori, cu aprobarea Ministerului de Finanțe.

Până la Primul Război Mondial, BNR a fost principala sursă autohtonă de credit românesc și a contribuit la mobilizarea capitalului financiar inactiv și la canalizarea sa spre întreprinderile industriale și comerciale productive. Dacă, în martie 1881, începeau să funcționeze cele patru sucursale ale băncii centrale stabilite prin legea de înființare (Iași, Galați, Brăila, Craiova), în pragul primei conflagrații mondiale, BNR suplimentase sucursalele cu 29 de agenții, ce acopereau întregul teritoriu al Vechiului Regat. Astfel, Banca Națională a intrat în viața cotidiană a multor orașe și târguri din România, schimbându-le geometria și contribuind la valorificarea potențialului lor economic.

Chiar dacă la înființare în fruntea băncii a fost desemnat ca guvernator Ion I. Câmpineanu (fost ministru de finanțe), Eugeniu Carada a fost adevăratul spiritus rector al instituției până la moartea sa în 1910. Despre Carada avea să scrie Victor Slăvescu că „a condus de fapt Banca Națională (timp de 30 de ani – nn), punând-o întotdeauna la remorca ideilor mari, întărind-o și sporindu-i prestigiul atât în țară, cât și peste hotare. Tradiția de astăzi a băncii noastre naționale este tradiția lui Eugeniu Carada” (Slăvescu, 1925).

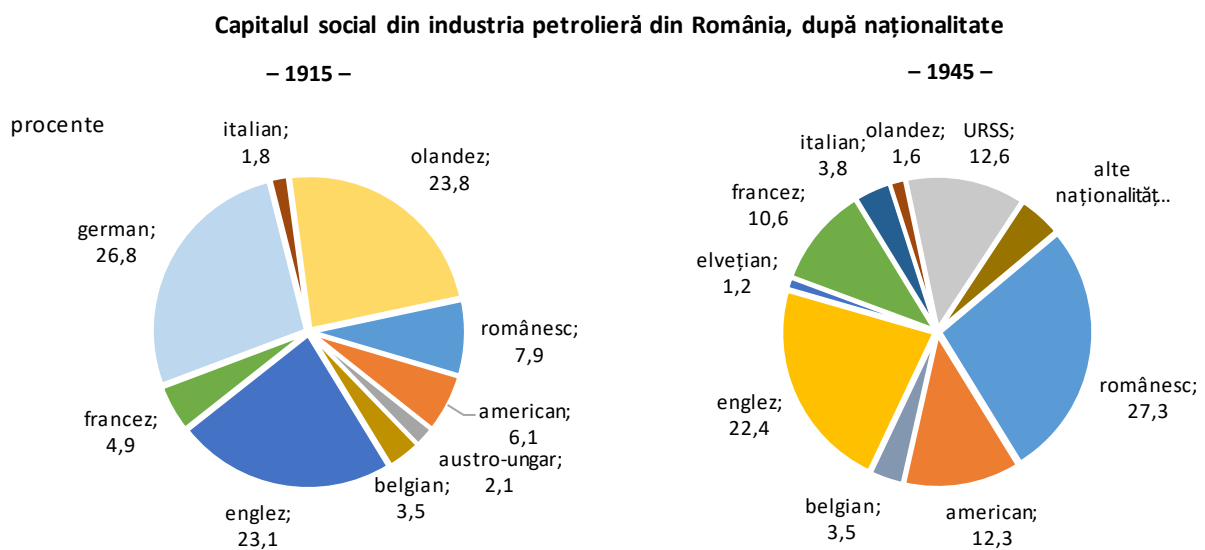
2. 1900-1916: perioada de glorie

Cele două resurse ale modernizării României, petrolul și leul, au jucat rolul lor de excepție la confluența secolelor al XIX-lea și al XX-lea. În acea perioadă, România a consemnat un proces alert de dezvoltare și internaționalizare a sectorului său petrolier, fiind create mari întreprinderi, cu capital străin, precum:

- Steaua Română Câmpina (1896), cu capital britanic și austro-ungar, preluată în 1903 de un consorțiu condus de Deutsche Bank;
- Româno-Americana (1904), subsidiară a Standard Oil;
- Concordia (1907), înființată de un consorțiu condus de Disconto-Gesellschaft;
- Astra Română (1910), subsidiară a Royal Dutch-Shell.

Metodele de extracție s-au ameliorat puternic, având loc, mai ales după 1900, extinderea sistemelor de sondaj mecanic, în timp ce prelucrarea țițeiului a beneficiat de intrarea în funcțiune a unor rafinării importante, amplasate în județul Prahova: Steaua Română – Câmpina (1897); Româno-Americana – Ploiești (1905); Vega – Ploiești (1905).

În aceste condiții, în 1900 România era deja un jucător cu adevărat important pe piața petrolului, fiind depășită doar de Statele Unite, Rusia și Indonezia. La nivelul anului 1913, înainte de declanșarea primei conflagrații mondiale, România se plasa tot pe a patra poziție în topul mondial al producătorilor de produse petroliere, după Statele Unite, Rusia și Mexic. Ponderea producției României în cea globală de țiței se situa la circa 3,5 la sută.

Sursa: Victor Axenciuc – „Evoluția economică a României”, Cercetări statistico-istorice 1858-1947

Începutul secolului al XX-lea a reprezentat și o perioadă de stabilitate a leului, în contextul continuării funcționării etalonului-aur și al îndeplinirii unui rol creator în finanțele și economia României de către Banca Națională, care și-a asumat încă de la înființarea sa, în aprilie 1880, sprijinirea procesului de modernizarea a societății românești.

BNR a acționat în sensul asigurării unui climat de ordine în circulația bănească, piața fiind alimentată ritmic cu monedă națională; creditul a fost ieftinit și s-a stabilizat, constituindu-se piața capitalurilor, care a cunoscut o creștere neîntreruptă până în 1914; au fost sprijinite crearea sistemului bancar modern și dezvoltarea capitalului autohton; s-au stabilit contacte instituționale cu băncile din Europa.

Totodată, BNR a fost preocupată de la bun început de acumularea de rezerve de aur, acestea fiind un indicator al stabilității economice și financiare a unei țări. Rezervele de aur ale României au cunoscut o consolidare remarcabilă la începutul secolului al XX-lea, mai ales ca urmare a exporturilor de cereale, petrol și cherestea. De altfel, producția și exportul acestor mărfuri au susținut considerabil și dezvoltarea economiei naționale, exprimată sintetic prin evoluția PIB/locuitor.

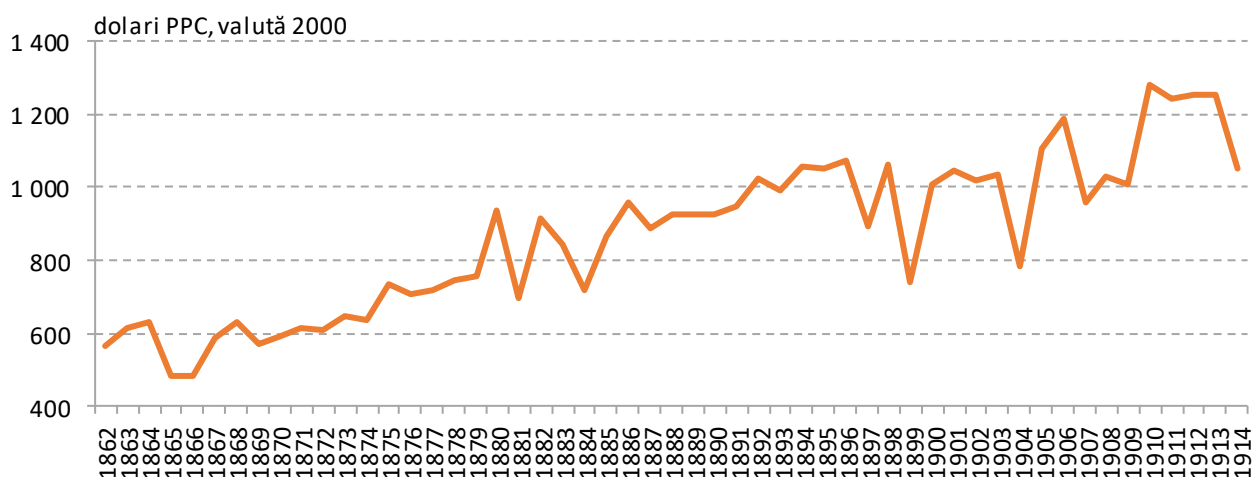
Inclusiv după declanșarea Primului Război Mondial, în perioada în care România a fost neutră, s-au efectuat demersuri pentru ca exporturile să genereze majorarea stocului de metal prețios. Astfel, pentru anumite produse comercializate pe plan internațional s-a perceput o taxă vamală în aur, iar pentru unele exporturi masive de cereale către Puterile Centrale s-a solicitat plata în devize și aur. În aceste condiții, rezervele de aur ale României s-au majorat semnificativ, de la 11,6 tone în 1900 la circa 44 de tone în 1913.

Tabel. Rezervele de aur ale României

An	Total cantitate aur (tone)	An	Total cantitate aur (tone)
1881	0,04	1913	43,99
1882	0,03	1914	44,73
1883	0,18	1915	64,15
1884	0,54	1916	143,21
1885	0,73	1917	143,34
1886	0,98	1918	143,34
1887	1,17	1919	143,74
1888	2,27	1920	159,84
1889	4,03	1921	159,84
1890	12,26	1922	171,96
1891	17,42	1923	179,17
1892	15,43	1924	181,61
1893	17,31	1925	182,81
1894	12,92	1926	184,56
1895	17,71	1927	186,60
1896	18,08	1928	184,12
1897	16,78	1929	82,67
1898	17,37	1930	83,48
1899	10,09	1931	87,08
1900	11,58	1932	85,74
1901	14,26	1933	89,06
1902	20,95	1934	92,57
1903	21,33	1935	97,22
1904	15,65	1936	101,53
1905	22,58	1937	107,33
1906	24,06	1938	118,63
1907	27,94	1939	135,44
1908	26,24	1940	139,81
1909	27,24	1941	162,43
1910	34,85	1942	180,43
1911	45,81	1943	231,22
1912	45,15	1944	237,64

Notă: Pentru perioada 1881-1919 sursa datelor este o lucrare de cercetare aflată în derulare în cadrul BNR, cantitatea de aur (tone) rezultând din conversia datelor valorice în aur fin (1 000/1 000). Pentru perioada 1920-1944, sursa datelor este lucrarea „Rezerva Internațională a BNR în perioada 1920-1944” – Elisabeta Blejan, Brîndușa Costache, Adriana Iarovici, coordonator prof. univ. dr. George Virgil Stoenescu; pentru intervalul 1920-1928, cantitatea de aur (tone) a rezultat din conversia datelor valorice potrivit definiției legale în aur 900/1 000, respectiv 1 kg aur=3 099,817 lei, prin rotunjire 3 100 lei.

Produsul intern brut pe locuitor

Sursa: Victor Axenciuc – „Produsul intern brut al României 1862-2000”

Pe fondul exporturilor de petrol, dar și de cereale și de lemn, precum și al stabilității monedei naționale, prețurile alimentelor de bază erau relativ reduse: în Bucureștiul anului 1900, de pildă, se putea cumpăra un kilogram de pâine cu 0,24 lei, un ou de găină cu 0,05 lei și 1 kg de unt cu 2,67 lei. Toate aceste alimente erau semnificativ mai ieftine decât cele comercializate la Paris sau în marile orașe americane la începutul secolului al XX-lea.

3. Primul Război Mondial: când binecuvântarea devine blestem

Dacă petrolul poate fi privit drept un catalizator al progresului și prosperității, problema resurselor prezintă și o altă fațetă: existența sau nevoia de acestea (în funcție de unghiul din care privim) a reprezentat deseori, de-a lungul istoriei, fie miza declanșării unor conflicte, fie cel puțin unul dintre factorii care mențineau desfășurarea acestora. Cum mijloacele de luptă (tancuri, avioane, vase de război) funcționau cu ajutorul unei întregi game de derivate petroliere, acest combustibil devenise, după cum afirma și Henry Bérenger, cunoscut scriitor și politician francez, „o condiție necesară oricărei strategii și, în consecință, condiția necesară victoriei”.

Să privim, de exemplu, cazul României în timpul Primului Război Mondial. Autorii care au documentat amănunțit desfășurarea evenimentelor, printre care Buzatu (2009), consemnează faptul că lipsa de petrol a influențat planurile Marelui Cartier General german, determinându-l să adopte o strategie ofensivă spre România, care trebuia cucerită în cel mai scurt timp pentru a acoperi deficitul de resurse. Comandantul german Ludendorff consemna: „ca să putem trăi, să învingem România”, „petrolul românesc era pentru noi de o importanță decisivă”. Evoluția evenimentelor care au urmat este binecunoscută, dar poate mai puțin știut este faptul că, înainte de evacuarea Munteniei, comandanții români au ordonat distrugerea regiunii petrolifere pentru ca armatele inamice să nu poată profita de pe urma acesteia; distrugerea s-a făcut la cererea reprezentantului britanic în România, cu promisiuni de despăgubire. Germanii au încercat să realizeze o refacere a capacităților respective de producție, inclusiv folosind prizonieri români.

Prima conflagrație mondială a determinat nu doar distrugerea unor importante capacități de producție petrolieră, ci și pierderea Tezaurului BNR. În fața vitregiilor războiului, BNR a trimis 91,4 tone de aur spre păstrare la Moscova, depozitul fiind garantat de aliatul României de la acea dată, Rusia. Avatarurile istoriei au făcut ca până în prezent acest aur să nu revină acasă (Păunescu și Ștefan, 2011).

Cu alte cuvinte, războiul a însemnat pentru România, dincolo de viețile omenești distruse și de pagubele provocate, pierderi majore în planul unor avuții importante atât din perspectivă materială, cât și simbolic: aurul monetar și aurul negru.

Dacă a apărut puțin prea târziu pentru a putea sprijini Războiul de Independență, BNR a susținut financiar efortul militar al României în timpul Războiului de Reîntregire. Sprijinirea financiară a guvernului s-a realizat prin împrumuturile acordate pentru instruirea și dotarea armatei române. Decizia de acordare a acestor împrumuturi nu a fost ușor de luat, căci, potrivit directorului C. I. Băicoianu, „dacă propunerea ce s-a

făcut băncii [...] a fost înțeleasă, existau greutăți în găsirea formulei care să fie compatibilă cu legea și statutele sale”.

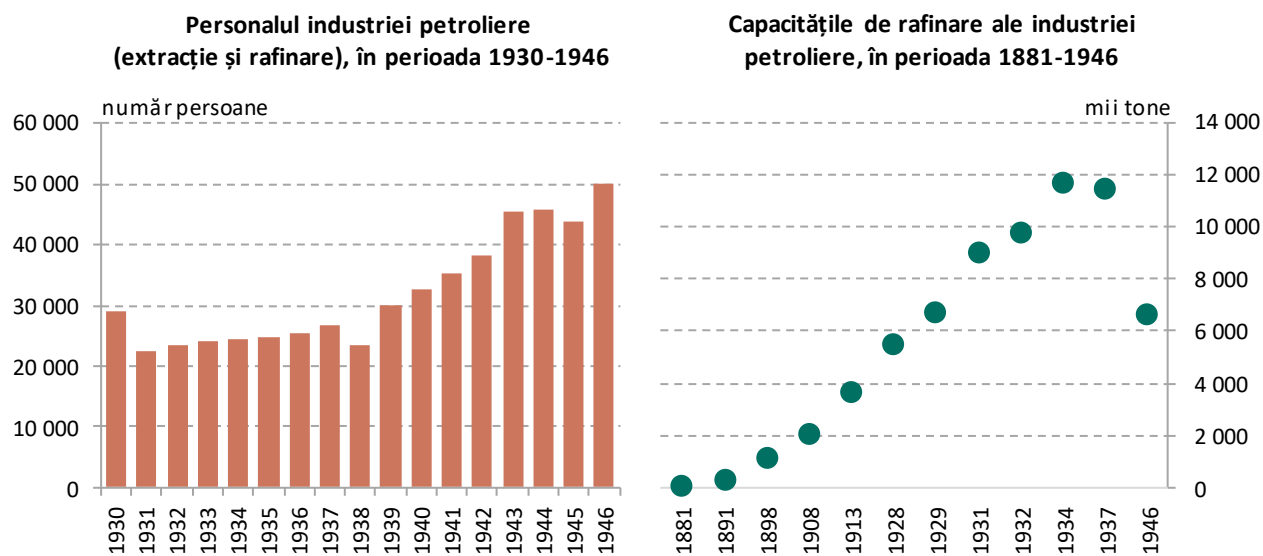
Prin urmare, după „lungile și largile dezbateri”, Consiliul general al BNR „a hotărât să se încadreze în mod excepțional și împrumuturile la stat între operațiunile BNR”. În aceste condiții, Banca Națională a României a acordat guvernului patru împrumuturi de câte 100 de milioane lei fiecare, în septembrie și decembrie 1914, respectiv, în iunie și decembrie 1915.

În aceeași zonă a sprijinirii guvernului se încadrează și implicarea băncii în organizarea Împrumutului Național 5 la sută din aprilie 1916, lansat de guvern la inițiativa BNR, ai cărei funcționari au participat la această operațiune. Rezultatele acestui împrumut intern au fost considerate spectaculoase, fapt pentru care Emil Costinescu îi scria guvernatorului Bibicescu: „Felicitările pentru frumosul succes vi se cuvin Dumneavoastră; eu, ca ministru, le adaug mulțumirile cele mai recunoscătoare”.

4. Anii interbelici: refacere economică și stabilitate

Anii interbelici au reprezentat o perioadă de refacere și consolidare ale industriei petroliere, dar și ale rezervelor de aur ale României, concomitent cu re poziționarea BNR ca bancă centrală a României Mari și îndeplinirea de către această instituție a unor noi misiuni.

Astfel, în domeniul petrolului, după reculul din timpul Primului Război Mondial a urmat o perioadă de redresare relativ lentă la începutul anilor '20, dar ritmul de creștere a producției s-a accelerat ulterior, când progresele tehnologice în domeniul extracției și rafinării petrolului au fost considerabile. Drept urmare a acestor evoluții, abordate pe larg de Victor Axenciuc (1992) și Bogdan Murgescu (2010), în cursul perioadei interbelice, după o scădere la circa 1 la sută din totalul mondial, ponderea producției românești de petrol în cea globală s-a revigorat, situându-se între 2 și 3 la sută în anii '30.

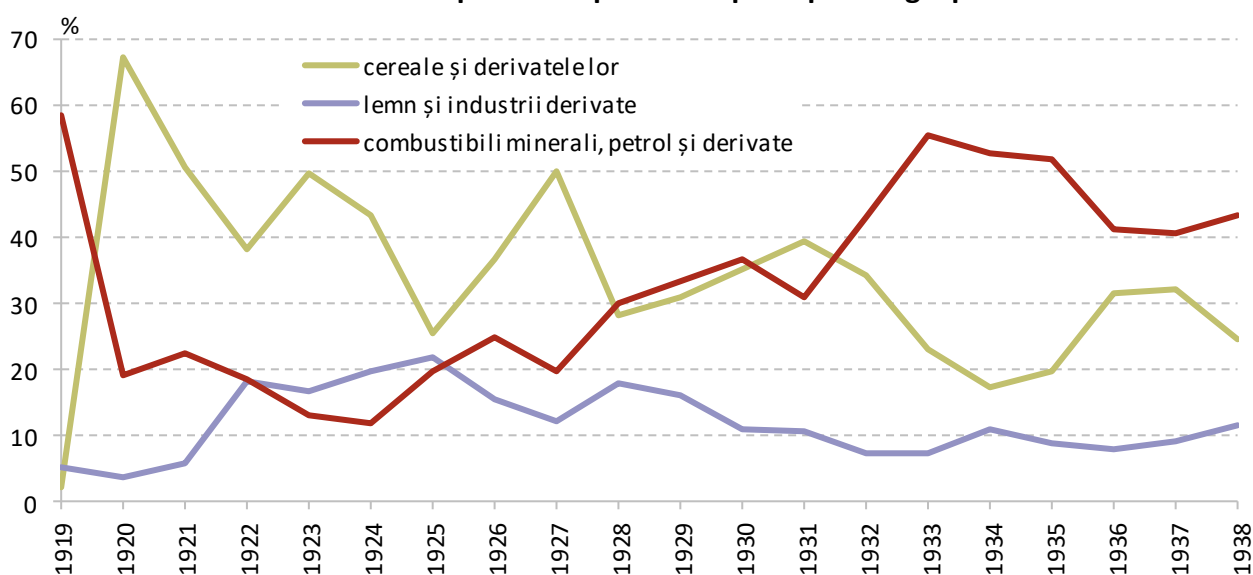

Sursa: Victor Axenciuc – „Evoluția economică a României”, Cercetări statistico-istorice 1858-1947

Și în ceea ce privește rezervele de aur ale României, refacerea acestora s-a realizat treptat. Pe lângă aurul a cărui obținere era facilitată de activitatea de export, România Mare era ea însăși țară producătoare de aur, date fiind zăcămintele bogate localizate în Transilvania. Această schimbare s-a reflectat și în forma sub care aurul avea să intre în tezaurul BNR, în sensul că a crescut ponderea lingourilor. Pe fondul preocupării conducerii BNR pentru consolidarea stocului de aur, acesta a crescut semnificativ în anii celui de-Al Doilea Război Mondial, nu doar ca urmare a achizițiilor de metal prețios, ci și datorită neefectuării de plăți în aur (Kirițescu, 1997).

Majorarea consistentă a rezervelor de aur și, în general, a rezervelor internaționale ale României, datorează mult performanței la export a sectorului petrolier în perioada interbelică. Produsele petroliere ajunseseră să detroneze cerealele din poziția de deținătoare a celei mai mari ponderi în cadrul exporturilor în perioada 1932-1939: între 40 la sută și 55 la sută din valoarea totală a acestora.

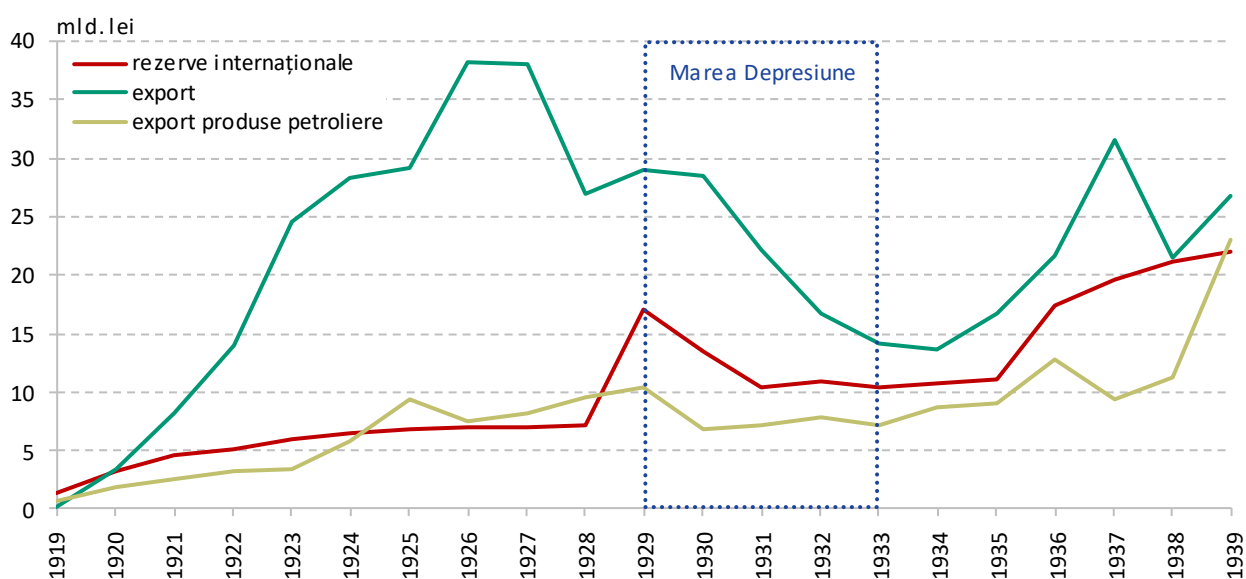
Structura exportului – ponderea principalelor grupe

Sursa: INS – „România – un secol de istorie (date statistice)”, 2018

Acesta este un exemplu relevant în care leul și petrolul își îmbină istoriile și se susțin reciproc. Majorarea rezervelor internaționale a oferit susținere monedei naționale, care s-ar fi confruntat cu presiuni mai mari de depreciere dacă în loc de surplusuri ale balanței comerciale ar fi avut deficite ale acesteia. Așa s-ar fi întâmplat dacă România nu exporta masiv produse petroliere în perioada 1930-1936, când în fiecare an valoarea exporturilor din această categorie a fost superioară excedentului balanței comerciale.

Rolul petrolului în susținerea leului românesc

Sursa: INS – „România – un secol de istorie (date statistice)”, 2018

În perioada interbelică, BNR a avut un rol de prim ordin în refacerea economică a țării, trebuind să răspundă unor numeroase provocări precum unificarea monetară pe teritoriul României Mari, extinderea rețelei de sucursale și agenții ale băncii centrale la nivelul întregii țări, stabilizarea monetară din 1929, gestionarea efectelor Marii Depresiuni asupra economiei românești, controlul comerțului cu aur și devize, organizarea și reglementarea comerțului de bancă.

În anii celui de-Al Doilea Război Mondial, banca centrală a susținut guvernul în acoperirea costurilor aferente acțiunilor militare, finanțând și aprovizionarea populației civile. BNR a luat, în același timp, măsuri pentru a tempera inflația, dar și pentru salvarea stocului de aur printr-o operațiune secretă, cu numele de cod „Neptun“, derulată în 1944 și care a implicat plasarea acestuia la Tismana. În iulie 2016 a fost inaugurat Muzeul Tezaurului BNR de la Mănăstirea Tismana, care prezintă istoria acestei operațiuni.

În loc de concluzii

Mă opresc aici cu evocarea paralelei istorice dintre petrol și leu, privite din perspectiva rolului pe care l-au îndeplinit în procesul de modernizare a României. Cred că sunt multe învățăminte de tras din aceste evoluții, care evidențiază și oportunități valorificate și „trenuri” pierdute. Cert este însă că multe decalaje față de Occident au fost reduse și multe conexiuni cu acesta au fost întărite prin dezvoltarea industriei petroliere și a unui sistem monetar și financiar racordat la tendințele europene.

Nu pot încheia fără să menționez că, la Banca Națională, suntem în permanență preocupați de valorificarea moștenirii istorice. Astfel, organizăm frecvent simpozioane și conferințe cu tematică istorică și marcăm aniversări de anvergură prin emisiuni numismatice. În domeniul petrolului, amintesc un eveniment din urmă cu un an, respectiv dezbaterile „Impactul economic al industriei de petrol și gaze din România pe parcursul a 100 de ani: 1918-2018”, dar și emisiuni numismatice dedicate aniversării a 150 de ani de industrie petrolieră românească, respectiv 160 de ani de la

introducerea iluminatului public cu petrol lampant în București.

150 de ani de industrie petrolieră românească

Data emisiunii: 03.09.2007

Avers: în jumătatea inferioară, imaginea Rafinării „Mehedințeanu”, deasupra, stema României și valoarea nominală „10 LEI”, iar la exterior, inscripțiile circulare „ROMANIA” – la partea superioară și „RAFINARIA „MEHEDINTEANU” – în partea inferioară.

Revers: în partea dreaptă, o pompă de extracție modernă și inscripția oblică „150 ANI DE INDUSTRIE PETROLIERA ROMANEASCA”, iar în partea stângă, o sondă de foraj de la începutul secolului al XIX-lea și inscripția circulară „1857-2007”.

160 de ani de la introducerea iluminatului public cu petrol lampant în București

Data emisiunii: 20.11.2017

Avers: un instantaneu bucureștean de epocă, inscripția în arc de cerc „ROMANIA”, stema României, valoarea nominală „1 Leu” și anul de emisiune „2017”.

Revers: o imagine de epocă a gării Filaret, inscripțiile „INTRODUCEREA ILUMINATULUI PUBLIC CU PETROL LAMPANT IN BUCURESTI” și „160 ANI”.

Referințe

Axenciuc, V. – „Evoluția economică a României” Cercetări statistico-istorice 1858-1947, vol. I – Industria, București, Editura Academiei Române, 1992

Axenciuc, V. – „Produsul intern brut al României 1862-2000. Serii statistice seculare și argumente metodologice”, vol. I. Editura Economică, 2012

Bibicescu, I. G. – „Opt ani în Banca Națională a României”, București, f.e., 1921

Buzatu, G. – „O istorie a petrolului Românesc” ediția a II-a, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2009

Capie, F., Goodhart, Ch., Schnadt, N. – „The Development of Central Banking”, London, 1994

Institutul Național de Statistică (INS) – „România – Un secol de istorie (date statistice)”, București, Editura Institutului Național de Statistică, 2018

Kirițescu, C. C. – „Sistemul bănesc al leului și precursorii lui”, vol. II, București, Editura Enciclopedică, 1997

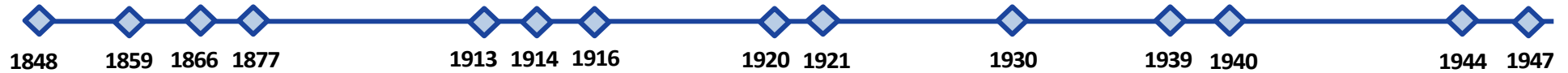
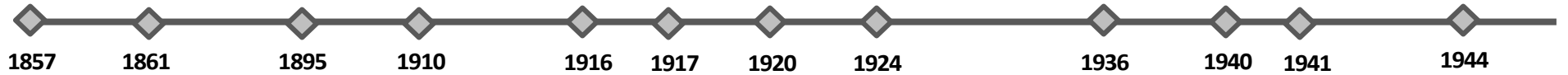
Murgescu, B. – „România și Europa: Acumularea decalajelor economice (1500-2010)”, Iași, Editura Polirom, 2010

Păunescu, C., Tone, M., Manea, N. – „Istoria Băncii Naționale a României în date”, vol. II (1915-1918), cuvânt-înainte de acad. Mugur Isărescu, București, Editura Oscar Print, 2009

Păunescu, C., Ștefan, M. – „Tezaurul Băncii Naționale a României la Moscova”, București, Editura Oscar Print, 2011

Slăvescu, V. – „Istoricul Băncii Naționale a României (1880-1924)” București, Editura Cultura Națională, 1925

- 1857** – prima țară din lume cu o producție de țigete, oficial înregistrată în statisticile internaționale
- prima rafinărie din lume
- București, primul oraș din lume iluminat public cu petrol lampant
- 1861** – în apropierea Moineștiului, fost instalată prima sondă de petrol forată prin mijloace mecanice
- 1895** – prima *lege a minelor*
- prima companie petrolieră de anvergură a fost „Steaua Română”
- 1910** – Societatea „Astra Română”
- 1916** – armata română aflată în retragere din fața trupelor germane, este nevoită să incendieze regiunile petrolifere din Muntenia
- 1917** – Rafinăria „Steaua Română” este redeschisă de germani
- 1920** – guvernul pune sub sechestru 23 de societăți petroliere ex-inamice
- 1924** – Noua Lege a minelor
- 1936** – producția de petrol a atins vârful
- România era al cincilea exportator de petrol din lume
- 1940** – Ol Pkt semnat între București și Berlin
- 1941** – Hitler: „Problema petrolului românesc era și a rămas vitală pentru Reich-ul angajat într-un război general și total”
- 1944** – Bombardamentele aliate asupra zonei petrolifere Ploiești au continuat fără pauze majore până la ieșirea României din Axă

- 1848** – Revoluția pașoptistă
- 1859** – Unirea Principatelor României (1866-1881)
- 1866** – Carol I, al României (1866-1881)
- 1877** – Războiul de Independență
- 1913** – Conferința de Pace de la București
- 1914** – Ferdinand (1914-1927). Începe Primul Război Mondial. România se declară neutră
- 1916** – România intră în Primul Război Mondial
- 1920** – Tratatul de pace de la Paris (1919-1920) consacră constituirea a României Mari
- 1921** – Reforma agrară
- 1930** – Regele Carol II (1930-1940)
- 1939** – începutul celui de-al Doilea Război Mondial. România își proclamă neutralitatea
- 1940** – Carol II abdică – Mihai I, Regele României 1940-1947 – România intră în război împotriva URSS (1941)
- 1944** – România părăsește alianța cu Germania
- 1947** – Tratatul de pace de la Paris – României îi sunt recunoscute drepturile asupra Transilvaniei

- 1867** – înființarea sistemului monetar național
- 1877** – primii bani românești din hârtie
- 1880** – Legea pentru înființarea BNR
- 1892** – trecerea de la bimetalism la monometalism
- 1917** – guvernul a hotărât evacuarea Tezaurului României la Moscova
- suspendarea convertibilității bancnotelor; este finalul sistemului monetar monometalist aur în România
- 1920** – unificarea monetară
- 1929** – Legea monetară – bancnotele emise de BNR devin din nou convertibile în monede și lingouri de aur sau devize străine convertibile în aur
- 1930** – BNR devenind membră a BRI
- 1932** – impunerea monopolului BNR asupra comerțului cu devize
- 1936** – are loc o nouă devalorizare oficială a leului
- 1946** – Banca Națională trecea în proprietatea statului